

בס"ד, יום ראשון יא' אייר תש"ע שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת מכות י"ט – כד, שבועות ב (58)

א. (1) מה דין ביכורים שנכנסו רק מקצתן לחומה (פרט)? (2) האם חייבים להפריש מעשרות בזמן הזה, ואי נימא דאף בזמן הזה חייבים להפריש, כיצד יש לנהוג במעשר שני (פרט), ומדוע? (3) מה דין ביכורים בזמן הזה (פרט), והאם אפשר ללמוד מביכורים אף לענין מעשר, ומדוע? (4) כבוד בזמן הזה, האם יש אפשרות לאוכלו (פרט)?

ב. (1) מאי קמ"ל מתניתין בהא דלוקין על מעשר שני דלא נפרה, ומנין דלוקין בכהאי גוונא, ומנין דמהני פדיון בכהאי גוונא? (2) מהו השיעור ד"כי ירחק ממך המקום", ומנלן? ומהו "ממך", ומאי אתי לאשמועינן? (3) האוכל מעשר שני חוץ לירושלים, מה דינו (פרט), ומנלן? (4) כהן שיש בידו תאנה של טבל, באיזה אופן יוכל לאוכלה בלא שילקה (פרט)?

ג. (1) טבל למעשר שני שנכנס לירושלים ויצא, מה דינו לענין אכילה ולענין פדיון, ומדוע? (2) הנכנס לירושלים והמעשר שני היה תלוי לו בקנה מחוץ לירושלים, מה דינו (פרט)? (3) "הקרח קחרה", היכן קורח את זו הקרחה, והאם כל קורח קרחה חייב, ומנלן? (4) המקיף את כל הראש או מגלח את כל הזקן, מה דינו, ומדוע?

ד. (1) הקורח חמש קריחות על מת אחד, מה דינו (פרט), ומדוע? ומה הדין בכהאי גוונא בנוזיר שהיה שותה יין, ומדוע? (2) מהו השיעור של קרחה? ומהו השיעור לאסור נטילת שער בשבת, ומה דינו של הנוטל שער בשבת? (3) מה דינו של הניקף, ומנלן? (4) האם כל המשרט שריטה בבשרו לוקה, ומנין? ומה דינו של השורט כמה שריטות על מת אחד, או שריטה אחת על כמה מתים, ומנלן?

ה. (1) מהי "שריטה" ומהי "גדידה", והאם יש חילוק ביניהם? ומה דין שריטה וגדידה לשם עבודה זרה, ומדוע? (2) מה הם "פאות הזקן", ובאיזה אופן נאמר דהמגלחן לוקה, ומנין? (3) באיזה אופן נאמר האיסור של "כתובת קעקע", ומפני מה אסרתה תורה, ומה דין "נראה ככתובת קעקע"? (4) אלו דינים אמר רב מלכיא ואלו דינים אמר רב מלכיו, והאם יש סימן לזכור דבריהם?

ו. (1) הלובש כלאיים והתרו בו אל תלבש אל תלבש, כמה מלקויות חייב? (2) על אלו לאוין אמרו במתניתין דשייך שילקה בחרישת תלם אחד? והאם יש עוד לאוין שאפשר לחייבו בכהאי גוונא דמתניתין, ואם יש, אמאי לא נמנו במתניתין? (3) המנכש או מחפה בכלאיים, האם חייב, ומשום מה חייב? (4) המבשל גיד בחלב ביום טוב, כמה לאוין עבר, ומשום מה עבר? ובאיזה אופן שייך שיעבור עוד לאוין על בישולו?

ז. (1) איזה עוד אופנים אמרינן בגמ' דשייכים בחורש תלם אחד ויעבור מחמתם בעוד לאוין, ואמאי לא תני להו במתניתין? (2) מה דינו של נזיר שמשוין? והאם משכחת ביה שאלה, ומדוע? (3) מה דינו של המרביע שור פסולי המוקדשין, או מנהיג שור פסולי המוקדשין, ומדוע? (4) מהו מנין המלקות שיש להלקות, ומנין? וכיצד עבדינן היכא דאינו יכול לקבל את זה המנין?

ח. 1) אמרוהו אומד אחד, וחזרו ואמרוהו אומד אחר, בתר איזה אומד אזלינן (פרט), ומדוע? 2) עבר עבירה שיש בה שני לאוין, האם אומדין אותו אומד אחד או לאו? 3) כיצד המולקה היה עומד בשעת ההלקאה, ומניין? ומי היה המלקה, והיכן היה עומד, וכיצד היה מלקה? ומה היו עושים בשעת ההלקאה, ומניין?

ט. 1) ממה היו עשויות הרצועות, ומדוע? ומה היה גודלם של הרצועות, וכיצד היו עשויות? 2) אלו דברים למדו בסוגיין מסמיכות הפסוקים? 3) אלו אנשים ממנים על ההלקאה, ומדוע? 4) באיזה אופנים אמרינן דנפטר מבית דין אפילו שלא קיבל את מנין המלקות הראויות לו, ומדוע? והאם באופן שכלל לא לקה, גם אמרינן שנפטר באופנים הנזכרים (פרט)?

י. 1) חייבי כריתות שלקו, האם יענשו אף בידי שמים, ומנלן? 2) איזה שכר אמרינן דנותנים לעושי מצוה, ומניין? והאם נאמר הוא דווקא במצוות של קום ועשה? 3) אלו דברים עשו בית דין של מטה והסכימו על ידיים בית דין של מעלה, ומניין? 4) באלו בתי דינים הופיעה רוח הקודש, ולשם מה הופיעה, ומניין? ובאיזה אופן הופיעה?

יא. 1) מהו מנין המצוות שבתורה, ומניין? וכיצד החלוקה בין מצוות עשה למצוות לא תעשה, ומה הטעם בחלוקה זו? 2) האם דורות אחרונים צריכים לקבל את עול כל המצוות כדי לזכות, ומדוע? וכיצד היתה השתלשלות העניינים? 3) מהו "נשבע להרע ולא ימיר"? ומהו "כספו לא נתן בנשך", ומה הענין בדבר זה? ומהו "ושוחד על נקי לא לקח"? ומהו "אוטם אזנו משמוע דמים"?

יב. 1) מה הם הגזירות שגזר משה על ישראל, ומי בטלן, ומניין? 2) מאיזה קרא אמר רב דמסתפינא, והאם באמת יש לפחד מהאי קרא? 3) מה היה המעשה עם ר' עקיבא וחביריו, וכיצד נהגו חבריו וכיצד נהג הוא, ומדוע? 4) על איזה זמן נאמרה הנבואה "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים", ומניין?

מסכת שבועות

יג. 1) כיצד היה צריך התנא לפתוח את מסכת שבועות, וכיצד פתחה, ומדוע? 2) אלו דברים אמרין שהם "שתים שהן ארבע", ומה הן השתים ומה הן הארבע, ומה טעם חלוקה זו (פרט)? 3) מהו הקרבן של "ידיעות הטומאה" ובאיזה אופן חל חיובו? 4) כמה שעירים היו מביאים ביום הכיפורים, ומה היתה כפרתן (פרט)?

יד. 1) אלו עוד שעירים מכפרים? ועל מה מכפרים? 2) שער ראש חודש או של רגלים שאבד והקריבו אחר תחתיו ולבסוף נמצא, האם אפשר להקריבו ביום הכיפורים, ומדוע? והאם שער של יום הכיפורים שאבד דינו שונה, ומדוע? 3) האם כפרתן של הכהנים ושל ישראל שוה? 4) באר את קושית הגמ' "מכדי תנא ממכות סליק!" ומה תירצו? 5) האם איסור הקפת הראש שוה לאיסור גילוח פאת הזקן, ומניין?

בהצלחה!

תשובות למבחן מכות יט כד, שבועות ב

- א. (1) לדעת ר' אליעזר רק מה שבתוך החומה דינו כהקדש לענין לחייב מיתה לזר האוכלו, והתוס' הוסיפו, דאף להלקות את הכהן האוכלן חוץ לחומה.
- (2) למאן דאמר קדושת הארץ לא בטלה, אף בזמן הזה חייבים להפריש. ודעת רש"י, דלמאן דאמר קדושת הבית נמי לא בטלה, שפיר אפשר לאוכלו בירושלים, דהא אף בכור אפשר לאוכלו על ידי שיבנו מזבח. ולמאן דאמר קדושת הבית בטלה, אי אפשר לאוכלו דהוקש לבכור דילפינן ביה דאי אפשר לאוכלו. וכתבו התוס', דלמאן דאמר קדושת הבית בטלה, אפשר לאוכלם בכל ערי ישראל. אמנם אם הופרשו בזמן הבית, חלה עליהם חובת אכילה בירושלים, וכיון שקדושת הבית בטלה, אף בירושלים אי אפשר לאוכלם ויפדו. ואף למאן דאמר קדושת הבית לא בטלה אין לאוכלה בירושלים, משום דהוקש לבכור, ובכור הוקש לדם [ואו דבשר ודם דבר אחד הן] דנהוג רק בזמן שיש מזבח.
- (3) בזמן הזה אין נוהג ביכורים, אמנם אם הופרשו בעוד הבית קיים, שפיר הוי ביכורים, ומכל מקום אמרינן בסוגיין שאי אפשר לאוכלן אפילו בירושלים, דהא בעינן הנחה לפני המזבח. ומשום דבעינן הנחה [או קריאה], אי אפשר ללמוד ממנה אף למעשר. וכתבו התוס' דלמאן דאמר קדושת הבית לא בטלה, אם הובאו כבר לפני המזבח, שפיר שרי לאוכלן בירושלים.
- (4) למאן דאמר קדושת הבית לא בטלה, אפשר לבנות מזבח ולזרוק שם את דמו ולאוכלו, אבל כל שאין מזבח, אפילו אם כבר נזרק דמו על המזבח קודם שחרב, אי אפשר לאכול הבשר, דילפינן מדם דבעינן דווקא מזבח. ולמאן דאמר קדושת הבית בטלה, אין שום אפשרות לאכול את הבכור.
- ב. (1) קמ"ל דאם המעשר שני טמא, או דהגברא טמא, אסור לאוכלו בלא פדיון ואפילו בתוך החומה. ואזהרת תומאת הגוף ילפינן מדכתיב "נפש אשר תגע וטמאה עד הערב", ואזהרת מעשר טמא ילפינן מדכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" וכתוב בבכור בעל מום "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו", ודרשינן דדוקא בבכור שרי בטומאה, אבל במעשר שני לא תוכל לאכול בשעריך כבכור. ומהני פדיון כדכתיב "לא תוכל שאתו" ושאת היינו אכילה כדכתיב "וישא משאות מאת פניו".
- (2) אמרינן בסוגיין דאף פסיעה אחת מחוץ לחומה חשיב "ירחק" וילפינן לה מדכתיב "כי לא תוכל שאתו" והיינו דמחוסר הכנסה לירושלים. ו"ממך" היינו ממלואך שהוא משאו של אדם, ואתי לאשמעינן דהגוף והמשא כחד חשיבי, ובין אם הגוף בפנים ובין אם המשא בפנים כבר קלטוהו מחיצות ואי אפשר לפדותו.
- (3) עובר בעשה ד"וצרת הכסף בידך". ואם נכנס כבר לירושלים ויצא, עובר אף בלאו ד"לא תוכל לאכול בשעריך". אמנם אם מעולם לא היה בירושלים, אינו עובר בלאו זה, דרק אחר דקרינן ביה "לפני ה' אלוקיך תאכלנו" קרינן ביה "לא תוכל לאכול בשעריך".
- (4) באופן שיאמר דתרומתה בעוקציה, [והיינו משום דבעינן מקום המסוים], ומעשר ראשון בצפונה, ומעשר שני בדרומה, ותרומת מעשר באמצעיתה, ודווקא שעומד בירושלים. ואם היא שנת מעשר עני, איירי אף בגבולין.
- ג. (1) היכא דלא נגמרו מלאכתן, לא חשיב כלל שנכנסו לירושלים. והיכא דנגמרה מלאכתן, למאן דאמר מתנות שלא הורמו לאו כמאן דהורמו דמי, לא נאמר עליהם הלאו ד"לא תוכל לאכול בשעריך", וכן אפשר לפדותן. אבל למאן דאמר דכמאן דהורמו דמי, לענין אכילה חשיב דהתקיים בו "לפני ה' תאכלנו" ואסור לאוכלו חוץ לירושלים. אבל לענין פדיון, דעת בית הלל דכיון דרק מדרבנן מחיצות קולטות, בטבליהו לא גזור, ולבית שמאי אף לענין פדיון חשיב דקלטוהו מחיצות.
- (2) רב פפא הסתפק האם קרינן ביה "מלואך" וחשיב כנכנס לירושלים ואי אפשר לפדותו. ורבינא פשט מההיא דאמר ר' יוסי דכהן שעלתה בידו תאנה של טבל וכו', דעל כרחק אתי לחדש דגבולין לוקה שלש, והיינו בכהאי גוונא דנכנסו על ידי קניא דחשיב כירושלים ואתי לאשמעינן דאסור לאוכלן בגבולין, דאי לאו הכי מאי קמ"ל. ולרש"י איירי דווקא באופן שהרחיקו ממקום הקניא, ולתוס' איירי אף אם נשאר על מקומו, דאף דחשיב ראה פני חומה, מכל מקום לא חשיב ירושלים כדי לאוכלו, (עיין מהרש"א).
- (3) איירי בקורח בכל מקום בראשו, כדכתיב בכהנים "לא יקרחו קרחה בראשם" וילפינן קרחה קרחה אף לישראל. ורק הקורח על מת חייב, כדכתיב גבי ישראל "לא תשימו קרחה בין עיניכם למת".
- (4) לדעת תנא קמא, המקיף את כל ראשו בהתראה אחת חייב שתיים, וביאר רש"י דהיינו משום דכתיב "ופאת" ומרבינן מיניה כל פאה ופאה, כדדרשינן גבי קרחה ושרט. [והתוס' בשבועת ג. כתבו, דפאות מחלקות]. והמגלח את כל זקנו חייב חמש משום חמשה פאות. ור' אליעזר סבר דכולה חדא גילוח אחד הוא, ואינו חייב אלא אחד.
- ד. (1) באופן שעשה קריחות מחולקות והתרו בו על כל קרחה וקרחה, פשיטא דחייב על כל אחת ואחת. ואם התרו בו התראה אחת, לרש"י חייב רק אחת, דומיא דנויר שהיה שותה יין, שאפילו ששתיות חלוקות הן, מכל מקום בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת, והתוס' ביארו בשיטתו דהוא משום דיכול לומר על השאר דאישתלאי להתראה. ובאופן שעשה כולם בבת אחת כגון סך חמש אצבעותיו נשא והניחם על ה' מקומות בראשו, חייב על כל אחת ואחת, משום דההתראה על כל אצבע ואצבע קיימא, וילפינן לה מדכתיב "לא יקרחו קרחה". והתוס' כתבו, דבקרחה גזירת הכתוב היא דקרחות מחלקות, ובין קרח ה' קרחות בזה אחת זה ובין קרחן בבת אחת כגון על ידי נשא, חייב על כל אחת ואחת. אבל בנויר אין השתיות מחלקות, ובהתראה אחת אינו חייב אלא אחת.
- (2) איכא מאן דאמר דבעינן עד שיראה מראשו ערום, ואיכא מאן דאמר ב' שערות, ואיכא מאן דאמר כגריס, ואיכא מאן דמפיק ב' שערות ומעייל כעדשה. ולענין שבת האיסור הוא במלוא הזוג שהוא ב' שערות, ולדעת ר"א הוא בשערה אחת, ומכל מקום מלקט לבנות מתוך שחורות לכולי עלמא חייב אף באחת, משום דמלאכה חשובה היא. וכתבו התוס' דבכהאי גוונא חשיב מלאכה שאין צריכה לגופה, ולמאן דפטר, אינו חייב עליה.
- (3) תני תנא קמיה דרב חסדא דאף הניקף לוקה, והיינו משום דמשמעות "לא תקיפו" היינו נמי לא תתנו להקיף, או דילפינן לה מדכתיב בלשון רבים "לא תקיפו". ולמאן דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, פשיטא אמאי לוקה. ולמאן דסבר דבעינן מעשה, צריך לומר דאיירי במקיף לעצמו, או במסייע למקיף.
- (4) רק המשרט לנפש לוקה, [או משרט לעבודת כוכבים, ויתבאר להלן], וילפינן לה או מדכתיב "ושרט לנפש" ואו דילפינן לה מגדידה, דכתיב ביה "למת". והשורט כמה שריטות על מת אחד, חייב על כל אחת ואחת, וילפינן לה מדכתיב "ושרט" והיינו או משום דמצי למכתב "לנפש לא תשרטו", או מיתורא דוא"ו. ולדעת ר' יוסי אף המשרט שריטה אחת על כמה מתים חייב על כל אחת ואחת, ויליף ליה מדכתיב "לנפש", ולשיטתו שריטה וגדידה אחת היא, ואפשר ללמוד מגדידה דדוקא על מת חייב, דכתיב ביה להדיא "למת".

ה. (1) עיקר שריטה היינו ביד, ועיקר גדידה היינו בכלי. ולדעת שמואל אין חילוק ביניהם, ובין העושה ביד ובין העושה בכלי חייב גם משום שריטה וגם משום גדידה. ולענין עבודה זרה מסקינן דעיקר עבודתה בכלי כדכתיב "ויתגודדו כמשפטם בחרבות", ואם זאת היא עבודתה חייב מיתה, ואם זאת אינה עבודתה חייב רק מלקות. אבל ביד אינה עבודה כלל ופטור.

(2) פאות הזקן הם שנים בתחילת הזקן במקום שלחי התחתון יוצא, ושנים בסוף הלחי, ואחד באמצע הסנטר. [ורש"י בשבועות פירש דבכל צדע איכא ב' פאות]. ולדעת תנא קמא רק המגלחן בתער לוקה, דילפינן מישראל דכתיב בהו השחתה, ובעינן דווקא תער משום דכתיב בכהנים לא יגלחו דרך דרך גילוח חייב. ולר' אליעזר אף במלקט וריהטני חייב, משום דאף הוא דרך גילוח.

(3) דווקא באופן דמקעקע וכותב בכל דבר שהוא רושם. ולדעת ר' שמעון בעינן שיכתוב שם עבודת כוכבים, וילפינן לה מדכתיב ביה "אני ה'". ומכל מקום אף לשיטתו איכא איסור בכל כתובת קעקע דגזירת הכתוב היא. ולדעת רב מלכיא אף "נראה ככתובת קעקע" אסור והיינו באופן שנותן על המכה אפר מקלה דרושמו ניכר, ואפילו על ריבדא דכוסילתא אסור. ולדעת רב אשי, כל דמכתו מוכחת עליו שרי, והכי הלכתא.

(4) לדעת רב נחמן, שפוד שפחות וגומות, רב מלכיו אמרן. ואפר מקלה בלורית וגבינות בית אונייקי, רב מלכיא אמרן. ולדעת רב פפא, רב מלכיו אמר רק לשפוד וגומות, ורב מלכיא אמר אף לשפחות, ויש סימן לדבר "מתניתא מלכתא" והיינו דאת כל הברייתות והמשניות רב מלכיא דשמו דומה לנקיבה כמשנה אמרן, ועוד דרב מלכיא ששמו לשון מלכות, אמר למשניות שהם עיקר כמלך.

ו. (1) מבואר במתניתין דאם פושט ולובש והתרו בו על כל לבישה ולבישה, חייב על כל אחת ואחת. ואמרינן בגמ', דלא בעינן שיפשוט כל גופו, אלא סגי להוציא ולהכניס בית יד שלו, ולרב אחא בריה דרב איקא בעינן דממש יוציא ויכניס, ולרב אשי, סגי בשיעור שהיה שהיה בידו להוציאו ולהכניס.

(2) אמרינן דשייך שמונה לאוין, משום חורש בשור וחמור, ומשום מוקדשין. וביאר רש"י דהיינו דהשור והחמור הם בכורים, ועובר משום לא תעבוד בבכור שורך, ושורך לאו דווקא. ובאופן נוסף ביאר, דחמור לאו דווקא ואיירי בשור ושה. והתוס' הביאו בשם הקונטרס, דאיירי בחמור בדק הבית, אך דחו מכת הסוגיא לקמן דאיירי בדבר שאין בו שאלה, ומשום הכי הסיקו דחייב רק משום השור. ועובר נמי משום חורש בכלאיים, [והתוס' כתבו, דאיירי בזרע חטה ושעורה עם כרם, ועובר נמי משום כלאי הכרם], ובשביעית וביום טוב, ואיירי בכהן ונוזר החורשין בבית הטומאה. ולדעת חנניה בן חכינאי יש למנות אף את הלובש כלאיים, ואמרו לו דלאו משום חורש הוא. ואמרינן בגמ', דלמאן דאמר דמחפה היינו זורע, אמאי לא תני דלוקה אף משום זורע ביום טוב, ותירצו, דאין חילוק מלאכות ביום טוב.

(3) ר' ינאי סבר דכולי עלמא מודו דהמחפה בכלאיים לוקה, משום דחשיב זורע, ולכאורה אף מנכש חייב משום זורע. וריש לקיש אמר, דאיכא למימר דרך ר' עקיבא דסבר דהמקיים כלאיים בכרם נמי לוקה, חייב במחפה, ורבנן דלא חייבו במקיים, אף במחפה לא יחייבו, דמחפה לא חשיב בזורע.

(4) אם בישראל בעצים מותרים, עבר רק משום מבשל ביום טוב שלא לצורך ומשום מבשל בשר בחלב. אבל משום הבערה אין לחייבו, דהא אין חילוק מלאכות ביום טוב. ואם השתמש בעצי אשירה, לוקה אף משום "לא ידבק בך מאומה מן החרם" ומשום "לא תביא תועבה אל ביתך". ואם בישראל בעצי הקדש, עובר אף משום "לא תעשון כן", ואם יש בו שוה פרוטה עובר אף משום מעילה. [ואם אכלו, לוקה משום גיד ומשום בשר וחלב. ואם הוא של נבילה, לוקה אף מחמתה].

ז. (1) באופן שחרש בנחל איתן, ומוחק את השם דרך הליכתו, והקוצץ את בהרתו, והמזיח את החושן והמסיר את בדי הארון, והקוצץ אילנות טובים, והחורש בעצי אשירה. ולא מנו להני משום דתנא ושייר אף היכא דכתוב מנינא. והא דלא מנו לנשבע שלא יחרוש ביום טוב, משום דמושבע ועומד בהר סיני, והאי תנא סבר דאף בכולל לא חל, ולא יהני אף אם ישבע נמי על ימות החול.

(2) נוזר שמשון אסור לשתות יין, אבל מותר להטמא למתים, ולא מהני ביה שאילה, משום דעל ידי מלאך הוא. וכתב רש"י דאי בנוזר מן הבטן על ידי אביו, שפיר משכחת לה שאילה על ידי אביו.

(3) המרביעו חשיב כמרביע כלאיים ולוקה. וביאר רש"י דהיינו משום דיש בו גם חולין דהא שרי לזרים וטמאים, ויש בו נמי קדושה, דהא אסור בגיה ועבודה וחלבו אסור ואסור ליתן ממנו לכלבים. אמנם סיים דדבר תימה הוא דחולין וקדשים הוי כלאיים. והתוס' כתבו, דחשיב כלאיים משום דהתורה החשיבתו כצבי וכאיל. וכן אסור להנהיגו משום מנהיג כלאיים. וכתבו התוס' דהיינו דווקא במושך משאוי, אבל הנהגה בעלמא שרי, דאי לאו הכי, יהיה אסור להנהיגו ממקום למקום.

(4) לדעת תנא קמא, מלקין אותו ארבעים חסר אחת, וילפינן לה מדכתיב "במספר" וסמך ליה "ארבעים" ודרשינן דהיינו מנין הסוכם לארבעים. ולר' יהודה הוי ארבעים כפשוטו, וילף ליה מדכתיב "מה המכות האלה בין ידיך" והיינו דיש אף מכה בין הידיים, שהיא הארבעים שאינה ראויה להשתלש עם השאר. והיכא דאינו יכול ללקות כולם נותנין לו כמה שאמדהו, ומכל מקום אומדין אותו רק אומד שיכול להשתלש.

ח. (1) היכא שאמדהו לארבעים ובאותו יום אמדהו לפחות, לדעת רש"י אמרינן דאומד הראשון טעות היה וימתינו לכשבריא וילקח ארבעים [וכתב הרש"ש דהיינו דווקא היכא דאמדהו לבסוף שאינו יכול לקבל כלום]. ואם אמדהו ליותר, יתנו לו את היותר. אבל אם לקח כבר נפטר במה שלקה. והיכא שאמדהו ליום אחר לפחות, האומד הראשון לא היה טעות, ואף בלא שלקה נפטר משום שכבר נתבזה, וכן כשאמדהו ליום אחר ליותר, אף שלא לקח פוטרין אותו משום זילותא דבית דין. והתוס' כתבו, דהיכא דבאותו יום אמדהו לאומד אחר, אזלינן בתר האומד הראשון, ואם היה הוא ליותר ימתינו לו עד שיבריא, אלא אם כן כבר לקח. והיכא דליום אחר אמדהו אומד אחר, אמרינן שמא הכחיש ואזלינן בתר האחרון, ואם אמדהו ליותר, לוקה המנין הפחות דהא לא היה בטעות. [ורש"י הביא ביאור נוסף ודחאן].

(2) אפשר לאמוד אותו עובר שני הלאוין, אבל אם אמדהו שיכול לקבל רק ארבעים ואחת, אמרינן דהל"ט הם על הראשון, וכיון דאינו יכול לקבל מלקות כדי שילוש עבור השני, לוקה עתה ל"ט ולכשיבריא יאמדו אותו אומד נוסף.

(3) המולקה היה עומד מוטה, שנאמר "והפילו" [וכופתין אותו מוטה על העמוד]. וחזן הכנסת היה מלקה אותו, ועומד על אבן מאחוריו והיה מצדד עצמו לצידו של המולקה ומלקה אותו שליש על בטנו ושתי שליש מאחוריו, ומרים את שתי ידיו ומכה ביד אחת בכל כוחו [כדכתיב "מכה רבה"]. ובשעת ההלקאה היו קוראים הקרא ד"אם לא תשמור וגו' והפלא ה' את מכותך" וכן את הקרא ד"ושמרתם לעשות" וחותרם ב"והוא רחום יכפר עון". וליפינן לקריאה מדכתיב "בקורת תהיה".

ט. (1) הרצועות היו של עגל, וילפינן ליה מדסמך ל"ארבעים יכנו" הקרא ד"לא תחסום שור בדישו", והרצועות היו ברוחב אמה ובאורך עד שיגיע לפי כריסו של המולקה, [והיתה ארוכה אלא דקשרים היו בה להתאימה למידת הלוקין], והיו כופלים אותה אחד לשנים

ושתים לארבע, מדכתיב "והפילו", ושתי רצועות של חמור היו עולות ויורדות בהן, נפירש רש"י דעל ידי המלקות עולות ויורדות הן, ועוד פירש, דהיו תפורות בהן, ועלה קאמר עולות ויורדות. ובעינין של חמור כדכתיב "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו", דיבא חמור שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו.

(2) מדסמכו "ללא תחסום" ל"ארבעים יכנו" ילפינן לרצועה שהיא של עגל. ומדסמכו "לא תחסום" לפרשת יבמין ילפינן שאין חוסמין היבמה שנפלה לפני מוכה שחין. ומדסמכו את הקרא ד"אלוהי מסיכה" לפרשת המועדות ילפינן דהמבזה חולו של מועד הרי הוא כעובד עבודת כוכבים. ומדסמכו הקרא ד"לא תשא" לקרא ד"לכלב תשליכון אותו" ילפינן דהמעיד עדות שקר והמספר או מקבל לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים.

(3) לדעת תנא קמא בעינן יתירי מדע וחסרי כח, כדי שלא ילקוהו יותר וימות. ולדעת ר' יהודה שרי אפילו יתירי כח וחסירי מדע, דאי לא הכי מה הוצרך להזהיר "לא יוסיף" ו"פן יוסיף".

(4) היכא דתקלקל ברעי, ולדעת תנא קמא אפילו במים, ולר' יהודה איש ברעי ואשה במים, נפטר מן המלקות משום דכתיב ונקלה אחיך. ולדעת רש"י סגי בנקלה מרוב פחד כשהרים הרצועה להלקותו, אבל אם לא הרים הרצועה, או דאמדהו שרק אחר שיצא מבית דין יקלה, שפיר לוקה. והיכא דנפסקה רהרצועה אחר המכה הראשונה נמי נפטר מן המלקות, וכן היכא דכפתוהו על העמוד ורץ מבית דין.

י. (1) במתניתין מבואר דנפטרו, וילפינן לה מדכתיב "ונקלה אחיך" דאחר שלקה הרי הוא אחיך. והני מיילי למאן דאמר דחייבי כריתות לוקים, אבל לר' יצחק שאין לוקין, פשיטא שלא נפטר. ודעת ר' יוחנן דחכמים פליגי אתנא דמתניתין, ואף אם לקה כדינו, מכל מקום לא נפטר מעונש שמים.

(2) אמרינן במתניתין דנפשו ניתנת לו, וילפינן לה מהא דעובר עבירה אחת נוטלים את נפשו, על אחת כמה וכמה שהעושה מצוה נותנים לו את נפשו. ור' שמעון ברבי אמר דזוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו, ויליף לה קל וחומר מדם, דמה דם שנפשו של אדם קצה בו, הפורש ממנו מקבל שכר, קל וחומר עבירות שאדם מתאוה להם. ואמר ר' שמעון דאף אם ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, דהא כתיב על איסורי העריות "אשר יעשה אותם האדם וחי", דאף שב ואל תעשה חשיב כעושה מצוה.

(3) מקרא מגילה, וילפינן לה מדכתיב "קיימו וקיבלו" דקיימו למעלה מה שקיבלו למטה. ושאלת שלום בשם, והיינו דמותר לשאול בשם, או דחייבים לשאול בשם [והיינו שלום שהוא שמו של הקב"ה], וילפינן לה מדאמר בועז לקוצרים ה' עמכם, וכן אמר המלאך לגדעון ה' עמך. ותקנו ליתן את המעשר ראשון לכהן, וכן תיקנו להפריש מעשר אילן וירק, והסכימו עמהם מדכתיב "הביאו את כל המעשר בית האוצר ובחנוני וגו'".

(4) בבית דינו של שם הופיעה כדי לומר דאכן תמר התעברה מיהודה. ובבית דינו של שמואל שהעידה דלא לקח כלום מאף אדם. ובבית דינו של שלמה שהוכיחה למי הבן החי. ומסקינן דכולהו גמרא גמירי. והופעה היינו שנגלתה, או דנשמעה בקול גדול.

יא. (1) מנין המצוות הם שש מאות ושלוש עשרה, והיינו גמטריא של תורה ציוה לנו משה, דהם שש מאות ואחת עשרה, ועוד שתי מצוות ששמענו מפי הגבורה. ויש רמ"ח מצוות עשה כנגד איברי האדם, דכל אבר אומר לו עשה מצוה. ויש שס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה ימות השנה שכל יום מזהירו לא לעבור.

(2) כיון שלא היו צדיקים ולא יכלו לקבל עול כל המצוות, בא דוד והורידן לי"א [ולמסקנת הסוגיא, אמרינן דלא בעינן לכולהו]. ואחריו הורידן ישעיה לשש. ואחריו מיכה העמידן על שלש, וחזר ישעיה והעמידן על שתיים, ולבסוף בא חבקוק והעמידן על אחת "וצדיק באמונתו יחיה".

(3) "נשבע להרע ולא ימיר" היינו כר' יוחנן שהיה נשבע אהא בתענית עד שאבוא לביתי. "כספו לא נתן בנשך" היינו אפילו לגוי, כדי שלא ימשוך וילזה אף לישראל בריבית. "ושוחד על נקי לא לקח" אפילו שוחד שמותר לו, כר' ישמעאל בר' יוסי שלא רצה ליטול מן האריס את שלו קודם זמנו משום שוחד. "אוטם אונו משמעו דמיים" היינו דאוטם אזנו מלשמוע דברי גנאי על צורבא מרבנן, ודמיים הוא מלשון שתיקה.

יב. (1) גזר שרק אם יהיו בדרגת יעקב ישבו בטח, ובא עמוס ובטלה, שנאמר "חדל נא מי יקום יעקב", וכתיב "ניחם ה' על זאת". וגזר שלא יהי מנוחה בגלות, כדכתיב "בגויים ההם לא תרגיע", ובא ירמיהו ובטלה שנאמר "הלוך להרגיעו ישראל". וגזר "פוקד עוון אבות על בנים", ובא יחזקאל וביטלה שנאמר "הנפש החוטאת היא תמות". וגזר שיאבדו בגויים שנאמר "ואבדתם בגויים, ובא ישעיה ובטלה שנאמר "ובאו האובדים".

(2) מעיקרא אמר מהקרא ד"ואבדתם בגויים", והשיבו לו דדלמא כאבידה המתבקשת שנמצאת אחר זמן. ולבסוף מסיפא דכתיב "ואכלה אותם ארץ אויביהם", והשיבו לו דלמא כאכילת קישואין ודלועין שאוכלים רק מקצתן.

(3) היו מהלכים ושמעו קול המונה של רומי, ור' יהושע ור' גמליאל וראב"ע בכו משום דאלו העובדין לעבודת כוכבים יושבין בטח ואנו בית הדום רגלי אלוקינו שרוף באש. ור' עקיבא צחק משום שאמר, דאם לעוברי רצנו כך, לעושי רצנו על אחת כמה וכמה. ושוב היו מהלכין בירושלים וכשהגיעו להר הצופין קרעו, וכשראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים בכו, משום דמקום שנאמר בו "והזר הקרב יומת" ועתה שועלין הלכו בו. ור' עקיבא צחק, משום דעתה שהתקיימה נבואת אוריה, בידוע שאף נבואת זכריה על הגאולה העתידה תתקיים, וכמבואר בקרא דתלו את נבואת זכריה בנבואת אוריה.

(4) נאמר על זמן תחיית המתים, דכתיב ביה "וילכו על משענתם", וגבי תחיית המתים דאלישע נמי כתיב "משענתו".

מסכת שבועות

יג. (1) היה צריך לפתוח בכל כינוי שבועות כשבועות כהיכי דפתח בנדריים ובזויר. ומכל מקום פתח בשבועות שתיים שהם ארבע, משום דכל סידורו של שבועות אחר מכות, הוא משום שתיים שהן ארבע וכמבואר לקמן.

(2) שבועות הן שתיים דהיינו להרע ולהיטיב להבא שהם מפורשות להדיא, ושהן ארבע היינו להרע או להיטיב לשעבר דאתיא רק מדרשה. וכן ידיעות הטומאה הן שתיים המפורשות דהיינו העלם טומאה ואכל קודש או נכנס למקדש, שהן ארבע דאיכא עוד שתיים דמרבין מקרא להעלם קודש או מקדש. וכן יציאות השבת הן שתיים המפורשות, דהיינו יציאה לעני שמוציא איליו, ויציאה לבעל הבית שמוציא ממנו, ומרבין מסברא עוד שתיים להכנסה דעני והכנסה דבעל הבית. וכן לענין מראות נגעים שתי מראות מפורשות להדיא שהם שאת ובהרת, ואיכא עוד שתיים שהם תולדות לשאת ולבהרת.

3) לעשיר חטאת בבהמה, ולעני עוף, ולדל שבדלים עשירית האיפה. ולתנא דמתניתין חיובה הוא רק בהיתה לו ידיעה מתחילה וידיעה בסוף והעלם בנתיים.

4) היו מביאים ג' שעירים, שעיר הנעשה בפנים שמכפר על זדון טומאת מקדש וקדשיו, ועל שגגת טומאת מקדש וקדשיו היכא דהיתה לו ידיעה מעיקרא ולא ידיעה בסוף, דמהני לתלות לו מן היסורין עד שידע ויביא את קרבנו. ושעיר הנעשה בחוץ שמכפר על שגגת טומאת מקדש וקדשיו היכא דלא היתה לו ידיעה מעיקרא שאינו בר קרבן. ושעיר המשתלח שמכפר על שאר העבירות. ולדעת ר' מאיר ור' שמעון בן יהודה בדעת ר' שמעון, שעיר החיצון מכפר אף על טהור שאכל את הטמא.

יד. 1) אף שעירי ראשי חדשים ושעירי הרגלים מכפרים. ולדעת ר' יהודה, תרואהו מכפרים על שגגת טומאת מקדש וקדשיו היכא דלא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. ולדעת ר' שמעון, רק שעירי הרגלים מכפרים עליהם, אבל שעירי ראשי חדשים מכפרים על טהור שאכל את הטמא. ולדעת ר' מאיר כל השעירים הנעשים בחוץ כפרתן שיהו ומכפרים בין על טהור שאכל את הטמא, ובין על שגגת טומאת מקדש וקדשיו היכא דלא היתה ידיעה מעיקרא והיכא דאף בסוף לא היתה ידיעה. ולדעת ר' שמעון בן יהודה אליבא דר' שמעון, שעירי הרגלים מכפרים אף על טהור שאכל את הטמא, ואף טומאת מקדש וקדשיו שאין בו ידיעה בתחילה ובסוף.

2) לדעת ר' מאיר כיון דכולן כפרתן שיהו, שפיר יקרבו זה בשל זה. וסבר ר' מאיר דלדעת ר' שמעון שאין כפרתן שיהו אינן קרובין של זה בזה, ולדעת ר' שמעון בן יהודה אליבא דר' שמעון, רק שעירי הרגלים וראשי חדשים קריבים ביום הכיפורים, משום דשעירי יום הכיפורים מכפרים על כולן, אבל לא של יום הכיפורים באחרים. וקאמר ליה ר' שמעון דכיון דכולם מכפרים כל דהו בטומאת מקדש וקדשיו, שפיר יקרבו של זה בזה.

3) לענין טומאת מקדש וקדשיו, פר הפנימי מכפר על הכהנים ולא השעירים. ולדעת ר' שמעון אף בשאר מצוות יש חילוק, דישראל מתכפרים בשעיר המשתלח, והכהנים מתכפרים בוידוי פר הפנימי.

4) דאף דאין סדר למשנה, מכל מקום אחר ששנאן רבי כן סידרן על הסדר, ואמאי סידר לשבועות אחר מכות. ותירצו, דכיון דשנינו בסוף מכות גבי השחתת הזקן והקפת פאת הראש דעל מעשה אחד והתראה אחת מתחייב תרי, תני נמי לשבועות דדמי ליה דאיכא בהו שתים שהן ארבע.

5) כתבו התוס' דאף דבהשחתת הזקן חייב רק על תער, מכל מקום הקפת הראש הוי אף במספרים כעין תער, דהא אמרינן בנוזר, דאילו לא היה כתוב גילוח זקן במצורע, מראשו גרידא לא הוי שמעינן דמגלח בתער, אלא רק דאתי עשה ודחי לא תעשה דהקפת הראש, ואי חייב רק בתער, שפיר שמעינן מינה דהמצורע מגלח בתער, דאי לאו הכי אמאי חשיב עשה דוחה לא תעשה.